

**AKT XIZMATLARI TIZIMIDA INNOVATSION YONDASHUVLAR VA
ULARNING RAQOBATBARDOSHLIKKA TA'SIRI**

Berdiboyev Oltinboy Abdiboqi o'g'li

*Muhammad al-Xorazmiy nomidagi TATU AKT sohasida iqtisodiyot kafedراسi katta
o'qituvchisi (PhD)*

berdiboyevoltinboy@gmail.com

Annotatsiya. Zamonaviy sharoitda innovatsion bank tizimini rivojlantirish, ayniqsa, maqsadli va samarali kredit xizmatlarini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Tijorat banklari o'rtasidagi raqobat axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) xizmatlari sifatini oshirishga kuchli turtki bo'layotgani alohida ta'kidlanadi. Shu bilan birga, innovatsion bank xizmatlarining samaradorligi hamda fuqarolar bandligini ta'minlashda ushbu sohaning innovatsion rivojlanishi muhim omil sifatida e'tirof etiladi.

Kalit so'zlar. *AKT xizmatlari, bank tizimi, innovasion rivojlanish, kredit xizmatlari, raqobat, moliyaviy xizmatlar*

Kirish

Zamonaviy sharoitda kredit xizmatlari rivoji jamiyatni modernizatsiyalash bilan bog'liq. Raqobat kuchaygani sabab bank va sug'urta tashkilotlari mijozlarga keng va sifatli xizmatlar taklif qilmoqda. Xorij tajribasi ko'rsatadiki, ko'p turdagi xizmatlar ko'rsatuvchi banklar ustunlikka ega. Hozir banklar an'anaviy xizmatlar bilan birga soliq, lizing, investitsiya kabi kompleks xizmatlarni ham taqdim etmoqda. Shu bilan birga, lombard va brokerlik kompaniyalari kabi bankdan tashqari tashkilotlar ham raqobatni kuchaytirmoqda.

Bugungi kunda AKT xizmatlari bank sohasida muhim ahamiyat kasb etmoqda. Internet-banking, mobil ilovalar, onlayn to'lovlar va masofaviy xizmatlar mijozlarga qulaylik yaratmoqda. Bu esa xizmat sifatini oshirib, banklar faoliyatini tezlashtirmoqda.

Innovatsion bank xizmatlarini rivojlantirishda xizmat turlarini kengaytirish va raqamli xizmatlarni ko'paytirish muhim. "Bir joydan barcha xizmat" tamoyili asosida banklar mijozlarga kompleks xizmatlar taklif etishi lozim.

O'zbekistonda banklar 100 dan ortiq xizmat ko'rsatadi, biroq ayrim hududlarda imkoniyatlar cheklangan. Shu sababli raqamlashtirish va filiallar vakolatini kengaytirish zarur.

Bank xizmatlarini kengaytirish mavjud mijozlarni qo‘llab-quvvatlash orqali amalga oshadi. Kichik biznesni rivojlantirish esa bank uchun yangi mijozlar va daromad manbaini oshiradi.

Firma va kompaniya xodimlari ham yakka tadbirkorlar kabi bank xizmatlariga muhtoj bo‘lib, ularga maxsus tarif va xizmatlar kerak. Ular depozit, hisob-kitob, sug‘urta va pensiya xizmatlaridan foydalanadilar.

Shuningdek, hozirgi kunda AKT xizmatlari orqali ushbu jarayonlar yanada qulaylashgan. Internet-banking, mobil ilovalar va elektron to‘lov tizimlari yordamida mijozlar hisoblarini masofadan boshqarish, pul o‘tkazmalarini tez amalga oshirish va xizmatlardan onlayn foydalanish imkoniga ega bo‘lmoqdalar.

Rivojlangan davlatlarda kichik mijozlar uchun raqobat kuchli bo‘lib, banklar yirik mijozlarga xizmat ko‘rsatuvchidan keng ommaga xizmat qiluvchi “chakana” banklarga aylangan. Hozirda jismoniy va yuridik shaxslar uchun xizmatlar o‘rtasidagi farq kamayib bormoqda. Bank xizmatlarining markazida esa inson va uning moliyaviy imkoniyatlari turadi.

Shu jarayonda AKT xizmatlari muhim rol o‘ynamoqda. Internet-banking, mobil banking, elektron to‘lov tizimlari va raqamli identifikatsiya xizmatlari orqali banklar mijozlarga tezkor va qulay xizmat ko‘rsatmoqda. Bu esa chakana bank xizmatlarining yanada keng ommalashishiga va har bir mijoz uchun moliyaviy operatsiyalarni soddalashtirishga yordam bermoqda.

O‘zbekiston banklari yakka mijozlar bilan ishlash imkoniyatlarini yetarlicha baholamayapti va bu yo‘nalishni kam daromadli hamda xavfli deb hisoblab, unga yetarli e‘tibor bermayapti.

Biroq AKT xizmatlari, jumladan internet-banking, mobil ilovalar va onlayn to‘lov tizimlari bu yo‘nalishni samarali va xavfsiz qilib, yakka mijozlar bilan ishlash imkoniyatlarini kengaytirmoqda.

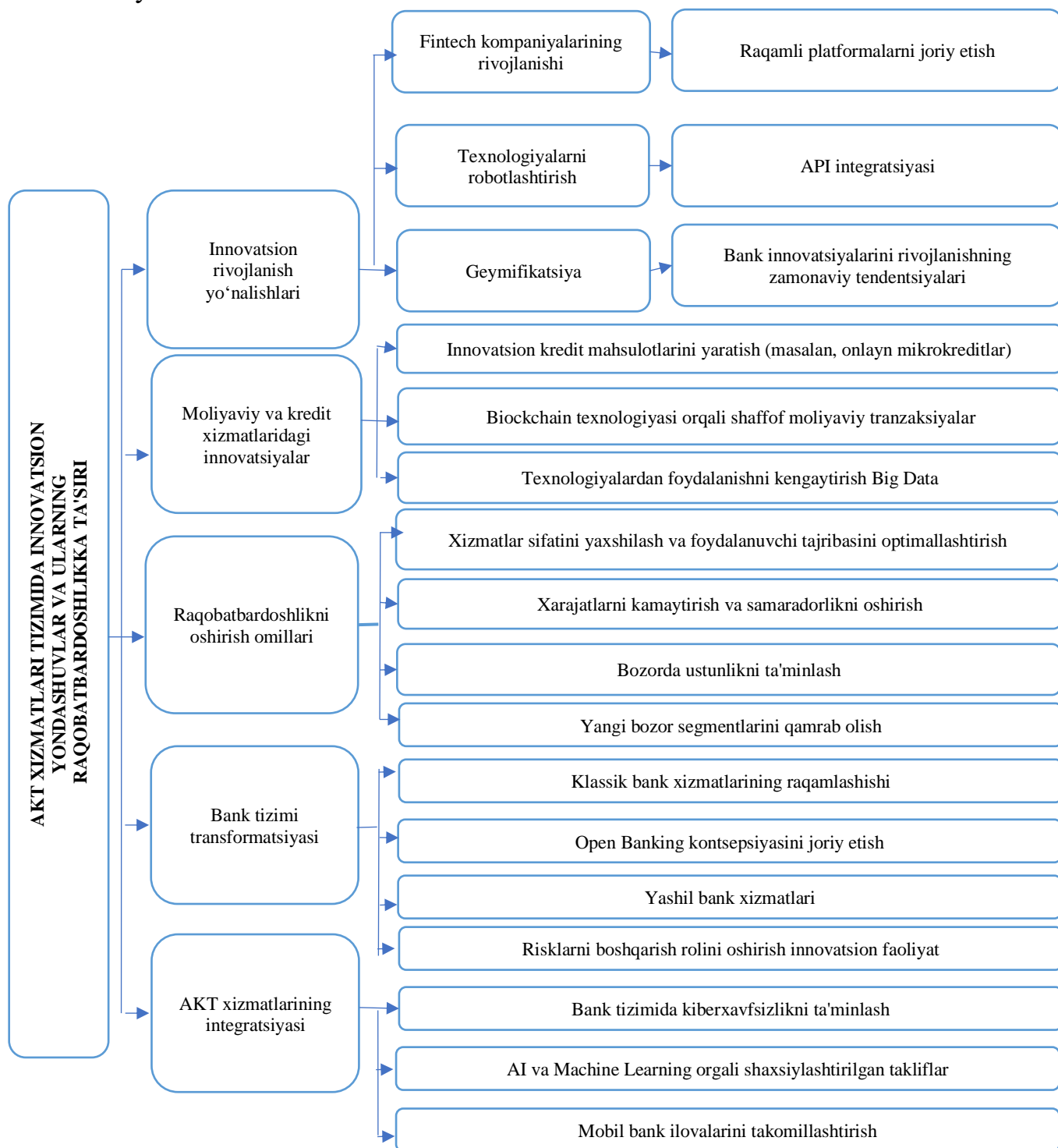
Raqamli iqtisodiyotga o‘tish sharoitida esa bank tizimini, ayniqsa raqamli bankingni rivojlantirish va transformatsiya qilish dolzarb masalaga aylanmoqda.

Bu jarayonda AKT xizmatlari — internet-banking, mobil banking, elektron to‘lov tizimlari, masofaviy hisob ochish va raqamli identifikatsiya kabi yechimlar bank xizmatlarini tezkor, qulay va samarali qilishga xizmat qilmoqda.

1. Naqdsiz hisob-kitoblar ustuvorligi – hozirgi paytda pul aylanmasining asosiy qismi naqdsiz to‘lovlar orqali amalga oshirilmoqda. Bunda AKT xizmatlari, ya’ni internet-banking, mobil ilovalar va elektron to‘lov tizimlari muhim rol o‘ynaydi.

2. Autentifikatsiya va xavfsizlik – raqamli bank xizmatlarida biometrik tizimlar, SMS-kodlar va elektron identifikatsiya kabi AKT yechimlari mijoz ma’lumotlarini himoya qilishni ta’minlaydi.

3. Big Data va markazlashgan axborot tizimi – AKT asosidagi ma'lumotlar bazalari va Big Data texnologiyalari bank ma'lumotlarini samarali boshqarish va tahlil qilish imkonini beradi.
4. Bank faoliyatini avtomatlashtirish – AKT xizmatlari yordamida bank operatsiyalari avtomatlashtirilib, jarayonlar tezlashadi va inson omili kamayadi.
5. Mijozlar bilan raqamli muloqot – chatbotlar, mobil ilovalar, veb-platformalar va ijtimoiy tarmoqlar orqali AKT xizmatlari mijozlar bilan tezkor va qulay aloqani ta'minlaydi.

AKT xizmatlari tizimida innovatsion yondashuvlar va ularning raqobatbardoshlikka ta'siri¹

Banklar zamonaviy AKT xizmatlari asosida (internet-banking, mobil banking, SMS banking, masofaviy xizmatlar) mijozlar talabini tez va samarali qondirishi kerak. Davlat esa bank sohasidagi raqamli innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlab, ularning rivojlanishini rag'batlantirmoqda.

Bank tizimini rivojlantirishda raqamli banking, avtomatik ma'lumot tahlili, sun'iy intellekt, API integratsiyasi va masofaviy identifikatsiya kabi AKT yechimlarini keng joriy etish muhimdir.

O'zbekiston 2035 strategiyasi doirasida to'lov tizimlari rivojlantirilib, mobil ilovalar, yagona to'lov platformalari, mobil POS va raqamli tranzaksiyalar tizimlari bosqichma-bosqich joriy etilmoqda.

Bugungi kunda AKT asosidagi bank xizmatlari kengayib bormoqda, bu esa moliya-bank tizimini yanada raqobatbardosh va samarali qilmoqda.

1. Mijozlarga xizmat ko'rsatishda AKT (internet-banking, mobil ilovalar) orqali tezkor va qulay xizmatlar taqdim etiladi.

2. Xizmatlar sohasida elektron to'lov tizimlari va onlayn platformalar qo'llaniladi.

3. Tarkib va tashqi ko'rinishda raqamli interfeyslar va mobil dizaynlar joriy etiladi.

4. Boshqaruvda avtomatlashtirilgan AKT tizimlari va ma'lumotlar tahlili ishlatiladi.

Banklarda innovatsion AKT xizmatlarini joriy etish (internet-banking, mobil banking, telebanking va tezkor pul o'tkazmalar) raqobatni kuchaytiradi. Xorijiy banklar kirib kelishi sharoitida mahalliy banklar AKT asosidagi xizmatlar sifatini oshirib, ularni xalqaro darajaga olib chiqishi zarur. Shu orqali loyihaviy kreditlash va boshqa zamonaviy moliyaviy xizmatlar ham yanada samarali rivojlanadi.

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, xorij tajribasida internet-banking, mobil banking va uy banking kabi AKT asosidagi innovatsion xizmatlar keng rivojlangan. O'zbekistonda esa bu yo'nalish hali sust bo'lib, banklarda tajriba va faol targ'ibot yetishmaydi.

Internet-banking rivojiga AKT xavfsizlik tizimlariga ishonchsizlik, kibexavfsizlik muammolari va internetdan foydalanish darajasining pastligi to'sqinlik qilmoqda. Shu bilan birga, banklarning raqamli boshqaruv tizimlari va AKT asosidagi ichki jarayonlari ham takomillashtirishga muhtoj.

¹ Muallif ishlanmasi

Innovatsion AKT bank xizmatlarini rivojlantirishda esa narx siyosati, raqamli xizmatlar sifati va ularning bank faoliyatidagi o'rnini muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mamadiyarov Z. T. (2021). Banklarni transformatsiya qilish sharoitida masofaviy bank xizmatlari bilan bog'liq xavflarni boshqarish. Iqtisodiyot va moliya (O'zbekiston), (5 (141)), 12-21.

2. Kox L.V. (2010). Samaradorlikni oshirish tamoyillari va mexanizmlari innovatsiyalardan foydalanish asosida bank faoliyati: avtoreferat diss... d-ra ekon. nauk. – Ivanovo. – C.21.

3. Melikov O.M. (2021). Raqamli bank texnologiyalari va ularning o'zi o'ziga xos xususiyatlari hamda ulardan samarali foydalanish yo'llari.// "Iqtisodiyot. va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. No 4, 2021 y.

4. Xodjimamedov A. (2023). Raqamli transformatsiya sharoitida innovatsion bank xizmatlaridan foydalanish yo'llari. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, 11 (1), 370 b.

5. Ortiqov O. A. O'zbekiston Respublikasi bank xizmatlari bozorida raqobatni baholash metodologiyasini takomillashtirish masalalari //Ilmiy Aktuar moliya va hisob jurnali. – 2024-yil. – T. 4. – Yo'q 06. – B. 244-263.

6. Mamadiyarov Z. T. Banklarni transformatsiya qilish sharoitida masofaviy bank xizmatlari bilan bog'liq xatarlarni boshqarish //Iqtisodiyot va finansy (Uzbekistan). – 2021. – Yo'q 5 (141). – B. 12-21.

7. Sharipov T. Masofaviy bank xizmatlari samaradorligini oshirishga ta'sir etuvchi omillarning impuls reaksiyasi //Iqtisodiyot va innovatsiya Texnologiyalar. – 2024-yil. – T. 12. – Yo'q 1. – B. 154-164.